

პროფესიული განათლების დონის ამაღლება - ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების საწინდარი

ირაკლი ზაზას-ძე მიქაძე - აღმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტის მაგისტრანტი

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: ნატო ქათამაძე - სტუ-ს ასოცირებული პროფესორი;

სტატია წარდგენილია გამოსაქვეყნებლად ბიზნესის აკადემიის ნამდვილი წევრის,

ირაკლი პოლიკარპეს-ძე მიქაძის რეკომენდაციით

DOI: <https://doi.org/10.52340/gbsab.2024.51.08>

პროფესიული განათლების ძირითადი მიზნებია: შრომითი ბაზრის შესწავლა, მაქსიმალური დაახლოება ევროპულ საგანმანათლებლო სივრცესთან, შესაბამისი სტრუქტურის მომზადება, პროფესიული საგანმანათლებლო მოთხოვნების განსაზღვრა და დაკმაყოფილება, სოციალური დაცვის ხელშეწყობა, კონკურენტუნარიანი, კვალიფიციური კადრების მომზადება-გადამზადება და დასაქმება.

სახელმწიფოს უმთავრესი ამოცანაა, მოქალაქეების დასაქმებაზე ზრუნვა, რაც უფრო მეტი ადამიანი იქნება დასაქმებული, მით უფრო გაუმჯობესდება ქვეყნის ეკონომიკა, რადგან მაღალი უმუშევრობის დონის მიუხედავად, მაინც არის ისეთი პროფესიები, რომლებიც მოთხოვნიან, ხოლო კადრები - დეფიციტური.

ბოლო წლების განმავლობაში საქართველოში პროფესიული განვითარების როლი წლიდან წლამდე მატულობს, უფრო პოპულარული ხდება და უახლოვდება საერთაშორისო სტანდარტებს.

მსოფლიოს განვითარებულ ქვეყნებში პროფესიული განათლება იწყება პროფესიულ სკოლებში ზოგადი პროფესიული ცოდნისა და უნარ-ჩვევების დაუფლებით და სრულდება სპეციალიზებულ ცენტრებში კვალიფიკაციის მინიჭებით. კურსდამთავრებული ღებულობს დიპლომს ან სერტიფიკატს. პროფესიული მომზადება და გადამზადება, ასევე ხორციელდება სასწავლო ცენტრების, კურსების ან ტრენინგების მეშვეობით, რის შემდეგ გაცივმა შესაბამისი სერტიფიკატი. კოლეჯში სწავლას აქვს რიგი უპირატესობები: იქ მოხვედრა გაცილებით მარტივია, სწავლაც უფრო იაფია, პროფესიის არჩევისა და ორ-სამწლიანი სწავლების შემდეგ, შესაძლებელია მათი წარმოებაში დასაქმება.

საფრანგეთში სახელმწიფო ხელს უწყობს პროფესიული განათლების განვითარებას, ფრანგულ ლიცეუმში (Lycée Professionnel) ჩაბარება 15 წლის ასაკიდანაა შესაძლებელი. სწავლა ლიცეუმებში 2 წლიანია, საიდანაც 12-22 კვირა ეთმობა პრაქტიკულ მეცადინეობებს, სწავლის გადასახადი მცირეა, 350-დან 700 ევრომდე წელიწადში, რის გამოც, სულ უფრო პოპულარული ხდება პროფესიული ლიცეუმები. ლიცეუმის სერტიფიკატით სტუდენტს უფლება ეძლევა დაიწყოს მუშაობა, მაგრამ თუ სტუდენტს სურს აკადემიური განათლების მიღება, შეუძლია ჩააბაროს 4-წლიან ბაკალავრიატზე უნივერსიტეტში, ან ამავე ლიცეუმში ბაკალავრიატის ერთწლიან კურსებზე.

დიდ ბრიტანეთში ორი ტიპის სასწავლებელია, რომლებიც საშუალო პროფესიულ განათლებას სთავაზობს ახალგაზრდებს: „შემდგომი განათლების კოლეჯები (Colleges of Further Education)“ და „უნივერსიტეტის წინა კოლეჯები (Colleges of Sixth Form)“. სწავლა პრესტიჟულია და გადასახადიც მაღალია – 15-და 40 ათას ევრომდე წელიწადში. კოლეჯში ჩაბარება 16 წლის ასაკიდან შეიძლება. ნებისმიერ მსურველს, რომელიც საზღვარგარეთ

კოლეჯში ჩააბარებს, შეუძლია სტუდენტური ვიზის გაფორმება და სხვადასხვა შეღავათებით სარგებლობა.

ბევრ ქვეყანაში, სამუშაო სპეციალობები მოთხოვნადი და მაღალანაზღაურებადი იყო, რასაც ხელს უწყობდა საერთაშორისო არაკომერციული მოძრაობა WorldSkills-ი, რომელიც სამუშაო პროფესიის პოპულარიზაციას ეწეოდა. ახალგაზრდა სპეციალისტები იღებენ უნარების პასპორტს (Skills Passport), რომელიც დამსაქმებლისთვის სრულიად საკმარისია.

ჰოლანდიაში საშუალო სპეციალიზებული განათლების (MSE) პროგრამა შეიძლება ერთიდან 4 წლამდე გაგრძელდეს. მუშაობის დაწყება ნებისმიერი პროგრამის დასრულების შემდეგ შეიძლება, უნივერსიტეტში ჩაბარება კი – მხოლოდ ოთხწლიანი პროგრამის გავლის შემდეგ.

ჰოლანდიის შრომის ბაზარზე მუშახელის ძირითადი მომწოდებლები საშუალო განათლების კოლეჯებია – დასაქმებული ჰოლანდიელების 40%-მა სწორედ ასეთი სახის განათლება მიიღო. ჰოლანდიურ საგანმანათლებლო დაწესებულებათა შორის კოლეჯებს ყველაზე მჭიდრო კავშირები აქვთ კომპანიებთან, რომლებსაც მუდმივად სჭირდებათ თანამშრომლები. კომპანიების მოთხოვნების მიხედვით, კოლეჯები გარკვეულ უნარებზე ორიენტირდებიან და დამსაქმებლებს მათთვის საინტერესო კადრებით ამარაგებენ. ყველაზე პოპულარული მიმართულებები, რომლებსაც სტუდენტები ირჩევენ, არის – ეკონომიკა, ჯანდაცვა, ტექნიკური სპეციალობები და სოფლის მეურნეობა.

ესპანეთში პროფესიულ სასწავლებლებში სწავლა 200-დან 500 ევრომდე ჯდება წელიწადში. აქ არც ცხოვრებაა ძვირი – დიდ ქალაქში ოთახის ქირაობა 300 ევროდ შეიძლება, სწავლის საფეხურს, რომელიც ესპანეთში საშუალო პროფესიულ სწავლებას უტოლდება, Formacion Profesional: Grado Medio ჰქვია. სწავლის ხანგრძლივობა ერთი-ორი წელია, საიდანაც, 25% პრაქტიკას ეთმობა. სპეციალობათა შორის პოპულარობით სარგებლობს: ბირთვული მედიცინა, სტომატოლოგია, 3D-ანიმაცია, დიჯეინგი და ხმის რეჟისურა.

პროგრამა Grado Medio ხელმისაწვდომია ყველასათვის, ვისაც 17 წელი შეუსრულდება. ჩაბარებისთვის საჭიროა საშუალო განათლების დიპლომის წარდგენა ან შიდა მისაღები გამოცდების ჩაბარება. პროგრამის კურსდამთავრებული იღებს უმცროსი სპეციალისტის დიპლომს, რომელიც ევროპის ყველა ქვეყანაშია აღიარებული. ასეთი დიპლომით შესაძლებელია სამსახურის დაწყება ან კოლეჯის უფროს კლასში ჩაბარება. ესპანურ უნივერსიტეტებში ჩასაბარებლად მხოლოდ პროგრამა Grado Medio არ არის საკმარისი – საჭიროა პროფესიული სწავლების მეორე უმაღლესი საფეხურის - Grado Superior-ის დამთავრება.

ირლანდიაში კოლეჯები „მესამე საფეხურს“ წარმოადგენენ. სახელმწიფო ტექნიკურ უნივერსიტეტებში შესაძლებელია როგორც საშუალო პროფესიული სერტიფიკატის, ისე სამეცნიერო ხარისხის მიღება. უფრო მეტად ფასობს კომპიუტერული ტექნოლოგიების სფეროში პროფესიული განათლების სერტიფიკატი. პროფესიული მომზადების მოკლევადიანი პროგრამა 1-დან 3 წელზეა გათვლილი. დამთავრების შემდეგ სტუდენტი ეროვნულ სერტიფიკატს (სწავლების 2 წლის შემდეგ) ან ეროვნულ დიპლომს (3 წლის შემდეგ) მიიღებს.

კოლეჯში ან ტექნიკურ უნივერსიტეტში მოხვედრა 16 წლის ასაკიდან შეიძლება, მაგრამ სტუდენტების ძირითადი ნაკადი 18 წელს ზევითაა: ამ ასაკამდე ირლანდიაში საშუალო სკოლაში სწავლობენ. ჩასაბარებლად საშუალო განათლების ატესტატი და TOEFL ან IELTS სერტიფიკატი საჭირო. სწავლის საფასური ირლანდიაში უფრო დაბალია, ვიდრე მეზობელ დიდ ბრიტანეთში – 10-დან 13 ათას ევრომდე წელიწადში. უცხოენოვან სტუდენტებს კოლეჯი სტიპენდიის მიღების საშუალებას აძლევს, რაც წლიური ღირებულების 60%-ს ფარავს.

კანადაში კოლეჯები 3 ტიპად იყოფა: საჯარო, ტექნიკური და კოლეჯები CEGEP სისტემით. ეს უკანასკნელი მხოლოდ კვებეკის პროვინციაშია და განკუთვნილია ფრანგულენოვანი

სტუდენტებისათვის. საჯარო და ტექნიკურ კოლეჯში უცხოენოვანი სტუდენტებისთვის მოხვედრა უფრო მარტივი და სასარგებლოა, რადგან ღებულობენ კოსმეტოლოგის, ფიზიოთერაპევტის, 3D-დიზაინერის, სისტემური ადმინისტრატორის ან საიმეგრაციო კონსულტანტის პროფესიებს.

საჯარო კოლეჯში სწავლა ორწლიანია. ამის შემდეგ სტუდენტი იღებს არასრული უმაღლესი განათლების სერტიფიკატს და აბარებენ პარტნიორი უნივერსიტეტების მე-3 კურსზე. ტექნიკურ კოლეჯში სწავლა 2 წელიწადს გრძელდება. ის უმეტესად ლაბორატორიებში და სახელოსნოებში მიმდინარეობს. დამთავრებისას კი სტუდენტი საშუალო პროფესიული განათლების დიპლომს იღებს. ასეთი დიპლომით უცხოენოვანი სტუდენტი კანადაში მუშაობის სამწლიან ნებართვას იღებს (Post Graduate Work Permit), მომავალში კი შეუძლია მოქალაქეობის მიღება. სწავლა წელიწადში 5 ათასი ევრო ღირს.

კანადის კოლეჯში მოხვედრა 18 წლიდანაა შესაძლებელი, საჭიროა საშუალო განათლების ატესტატი და ენის გამოცდის ჩაბარების სერტიფიკატი TOEFL ან IELTS. ზოგი კოლეჯი ატარებს საკუთარ მისაღებ გამოცდებს ან ითხოვს მოსამზადებელი კურსების გავლას.

ევროპის ქვეყნებისათვის სახელმძღვანელო დოკუმენტს წარმოადგენს **ევროპის საკვალიფიკაციო ჩარჩო**, მისი მიზანია, ერთმანეთთან დააკავშიროს სხვადასხვა ქვეყნების საგანმანათლებლო სივრცე და ხელი შეუწყოს სტუდენტების მობილობას.

2010 წლის 10 დეკემბერს საქართველოს განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის მინისტრის ბრძანებით დამტკიცდა **საქართველოს ეროვნული საკვალიფიკაციო ჩარჩო**, რომელშიც აღწერილია განათლების სისტემის ყველა საკვალიფიკაციო საფეხური და მათი ურთიერთკავშირი. ლისაბონის სტრატეგიამ საფუძველი დაუდო პროფესიული სფეროს რეფორმირებას ევროპის მამტაბით, რომლის თანახმად, ევროპაში ეკონომიკა უნდა იყოს კონკურენტუნარიანი, ცოდნაზე დაფუძნებული და შექმნას მეტი სამუშაო ადგილები. შედეგად, მიიღწევა არა მარტო ეკონომიკის რადიკალური ტრანსფორმაცია, არამედ განათლების სისტემის მოდერნიზაციაც.

2002 წელს ევროკომისიის და ევროკავშირის განათლების მინისტრებმა მიიღეს კოპენჰაგენის დეკლარაცია „პროფესიული განათლებისა და ტრენინგის სფეროში ევროპული თანამშრომლობის გაძლიერების შესახებ“. დეკლარაცია მიზნად ისახავდა ევროპული პროფესიული განათლების და ტრენინგის კოოპერაციის გაძლიერებას.

კოპენჰაგენის დეკლარაციის საფუძველზე დაისახა პრიორიტეტები, რომელმაც კოპენჰაგენის პროცესში საფუძველი დაუდო განათლებისა და ტრენინგის სფეროში საერთო ევროპული სივრცის ფორმირებას. პროცესის მნიშვნელოვან საფეხურს წარმოადგენს „სწავლა მთელი ცხოვრების განმავლობაში“ - სტრატეგიის ფარგლებში ევროპული კვალიფიკაციის ჩარჩოს სამუშაო დოკუმენტი.

ევროპული პროფესიული განათლების სისტემის მნიშვნელოვანი მახასიათებლებია: პროფესიული განათლების პროგრამების განხორციელების ხელშეწყობის მიზნით, სოციალური პარტნიორების აქტიური მონაწილეობა, შრომითი ბაზრის მოთხოვნების დაკმაყოფილება და მეტი პრესტიჟულობა საზოგადოებაში.

2014 წლიდან პროფესიული განათლება გადავიდა მოდულური პროგრამებით სწავლებაზე, რომლის მიზანია საგანმანათლებლო პროგრამების მოქნილობის ხელშეწყობა და ბაზრის მოთხოვნილების გათვალისწინება, რაც ხელშემწობ ფაქტორს წარმოადგენს სტუდენტების დასაქმების და თვითდასაქმების პროცესში. პროგრამის საშუალებით სტუდენტებს ეძლევათ შესაძლებლობა მიიღონ ცოდნა, პრაქტიკული გამოცდილება და დასაქმების შესაძლებლობა. 2015 წელს 52 მოდულური სისტემა განხორციელდა და მათში შემავალი 748 სავალდებულო

პროფესიული მოდულის დაგეგმვის ღონისძიებები გაიმართა. მოდულური პროგრამა სტუდენტს აძლევს საშუალებას შეიძინოს კონკრეტული კვალიფიკაცია და სწავლის დასრულებისას მიიღოს შესაბამისი დიპლომი.

პროგრამა შედგება სხვადასხვა მოდულებისგან, რომლებშიც გაწერილია ის კომპეტენციები, რომელსაც დამსაქმებელი ითხოვს. კონკრეტული მოდულის გავლის შემდგომ სტუდენტს შეუძლია დაიმატოს სხვა კომპეტენციაც. ამ შემთხვევაში დასაქმების შანსი უფრო დიდია, რადგან ახალ მოდულურ სისტემაში ჩართულია დამსაქმებელი. ამ სისტემის ერთ-ერთი პრიორიტეტი გახლავთ თავსებადობა შრომით ბაზარზე, რადგან დამსაქმებელი და დასაქმებული ერთად ქმნიან პროფესიულ სტანდარტს.

2015 წელს მოდულური პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამების სწავლების ხელშეწყობისთვის საჭირო საგანმანათლებლო რესურსების შექმნის კუთხით მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა „პროფესიულ კვალიფიკაციათა განვითარების ხელშეწყობის პროგრამამ“. პროგრამის ფარგლებში შემუშავდა 54 პროფესიული მოდულური პროგრამის და 5 ზოგადი მოდულის განხორციელებისათვის საჭირო სასწავლო პროგრამა.

მოდულური სისტემის მთავარი მიზნებია: ორიენტაცია სწავლის შედეგებზე, პრაქტიკული კომპეტენციის გაძლიერება და თანამედროვე შეფასების სისტემების დანერგვა.

პროფესიის დასაუფლებად სტუდენტებს რამდენიმე თეორიული საგნის შესწავლის ნაცვლად, მოუწევთ კონკრეტულ პროფესიაზე მორგებული მოდულების გავლა, მიმართულე-ბები პირდაპირ კავშირშია განათლების რეფორმის სტრატეგიით გათვალისწინებულ აქტივობებთან. თუ აქამდე პრიორიტეტული იყო საგნობრივი პროგრამები - სასწავლებელი, საკუთარი ადამიანური და მატერიალური რესურსებიდან გამომდინარე, საგანმანათლებლო პროგრამას თავადვე შეიმუშავებდა, დღეს, გადასვლა ხდება მოდულურ საგანმანათლებლო პროგრამებზე. ასევე, მსურველებს შეუძლიათ არჩევითი მოდულების შესწავლაც, რაც მათ დასაქმების შანს კიდევ უფრო ზრდის.

მოდულური პროგრამების განხორციელების უფლებას ვერ მიიღებს ის სასწავლებლები, რომელთაც არ გააჩნიათ შესაბამისი რესურსი, რეფორმის ერთერთი სიკეთე იყო ის, რომ მოხდებოდა სასწავლებლების ხელახალი აღჭურვა. ამაში სახელმწიფო ბიუჯეტთან ერთად დიდი როლს თამაშობენ დონორები, განსაკუთრებით სოფლის მეურნეობის პროფილის სასწავლებლებში, სადაც დონორს გაეროს განვითარების პროგრამა წარმოადგენს.

თანამედროვე მოდულური მეთოდოლოგიის საფუძველზე, სწავლება განხორციელდება იმ სპეციალობებში, რომლებიც ყველაზე მოთხოვნადია შრომით ბაზარზე: ბუღალტერ-ტექნიკოსი, სარეკლამო აგენტი, სადაზღვევო აგენტი, კონსულტანტ-გამყიდველი, ღონისძიებების მენეჯერი, საბაჟო საქმის სპეციალისტი, ოფისის მენეჯერი, ბანკის მოლარე-ოპერატორი, ბაგა-ბაღის აღმზრდელი, ინფორმაციული ტექნოლოგიების მხარდაჭერის სპეციალისტი, ვებ ინტერფეისის დიზაინერი, საგამომცემლო საქმის ტექნიკური დიზაინერი, დაბალი ძაბვის ელექტრიკოსი, ელექტრონული და ციფრული მოწყობილობების დიაგნოსტიკოს-შემკეთებელი, კომპიუტერული საინჟინრო გრაფიკის ოპერატორი, სისტემის ადმინისტრატორი, მასაჟისტ-რეაბილიტატორი, სასტუმრო საქმის სპეციალისტი, არქიტექტორ-ტექნიკოსი, ფილამწი, ზეინკალ-სანქტექნიკოსი, მღებავი, თაბაშირ-მუყაოს კონსტრუქციების მემონტაჟე, ფეხსაცმლის და ტყავის აქსესუარების სპეციალისტი, ტუროპერატორი და სატრანსპორტო ლოჯისტიკის ოპერატორი.

ზემოთჩამოთვლილი სფეროები აქტუალური და მოთხოვნადია შრომით ბაზარზე, იმ მიზნით, რომ მიღწეულ იქნას მაქსიმალური ეფექტი, რეფორმები უნდა მიმდინარეობდეს

უფრო მასიურად, ტარდებოდეს მეტი გაცნობითი ღონისძიებები და ჩართულობა მისი პოპულარიზაციის მხრივ.

ანოტაცია

სახელმწიფოს უმთავრესი ამოცანაა, მოქალაქეების დასაქმებაზე ზრუნვა, რაც უფრო მეტი ადამიანი იქნება დასაქმებული, მით უფრო გაუმჯობესდება ქვეყნის ეკონომიკა, რადგან მაღალი უმუშევრობის დონის მიუხედავად, მაინც არის ისეთი პროფესიები, რომლებიც მოთხოვნიანია, ხოლო კადრები - დეფიციტური.

ევროპის ქვეყნებისათვის სახელმძღვანელო დოკუმენტს წარმოადგენს ევროპის საკვალიფიკაციო ჩარჩო. 2010 წლის 10 დეკემბერს საქართველოს განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის მინისტრის ბრძანებით დამტკიცდა ეროვნული საკვალიფიკაციო ჩარჩო, რომელშიც აღწერილია განათლების სისტემის ყველა საკვალიფიკაციო საფეხური და მათი ურთიერთკავშირი.

2014 წლიდან პროფესიული განათლება გადავიდა მოდულური პროგრამებით სწავლებაზე, რომლის მიზანია საგანმანათლებლო პროგრამების მოქნილობის ხელშეწყობა და ბაზრის მოთხოვნილებების გათვალისწინება, რაც ხელშემწობ ფაქტორს წარმოადგენს სტუდენტების დასაქმების და თვითდასაქმების პროცესში. მოდულური პროგრამა სტუდენტს აძლევს საშუალებას შეიძინოს კონკრეტული კვალიფიკაცია, დასაქმდეს ან სწავლა გააგრძელოს ბაკალავრიატზე უნივერსიტეტში.

პროგრამა შედგება სხვადასხვა მოდელებისგან, მოდულში ის კომპეტენციებია გაწერილი, რომელსაც დამსაქმებელი ითხოვს. კონკრეტული მოდულის გავლის შემდგომ სტუდენტს შეუძლია დაიმატოს სხვა კომპეტენციაც. დასაქმების შანსი უფრო დიდია, რადგან ახალ მოდულურ სისტემაში ჩართულია დამსაქმებელი.

Anotation

The main task of the state is to take care of the employment of citizens, the more people are employed, the more the country's economy will improve, because despite the high level of unemployment, there are still professions that are in demand, and staff are in short supply.

The European qualification framework is a guiding document for European countries. On December 10, 2010, by order of the Minister of Education, Science, Culture and Sports of Georgia, the national qualification framework was approved, which describes all the qualification levels of the education system and their interrelationships.

Since 2014, professional education has moved to teaching with modular programs, the purpose of which is to promote the flexibility of educational programs and take into account market demands, which is a contributing factor in the process of employment and self-employment of students. The modular program allows the student to acquire a specific qualification, get a job or continue his studies at a bachelor's degree at a university.

The program consists of different models, the competencies required by the employer are listed in the module. After passing a specific module, the student can add other competencies. Chances of employment are greater because the employer is involved in the new modular system.